اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی زنجان

پاییز۹۵

گزارش بازار داخلی و خارجی محصول پسته، تولید و صادرات

تعریف

پسته درختی است دو پایه از تیره پسته سانان که از نظر مرغوبیت به پسته ایرانی مشهور می‌باشد. پسته یکی از مهمترین محصولات کشاورزی کشور است که از جنبه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، زیست محیطی و ... اهمیت فوق العاده‌ای دارد، ارزش تولید این محصول گرانبها و بی نظیر حدود ۱۰ درصد از درآمدهای غیر نفتی کشور می‌باشد.

ارقام مختلف پسته

در ایران حدود ۹۰ رقم شناخته شده است که تعدادی از آنها به صورت گسترده و تجاری و برخی به صورت پراکنده و محدود کشت می شوند که خصوصیات مهمترین ارقام تجاری پسته به شرح زیر ارائه می‌شود:

- **رقم احمد آقایی**
  - ارتفاع درخت ۳۰۹ سانتیمتر (ارتفاع متوسط) و عرض تاج درخت ۳۹۴ سانتیمتر (عرض زیاد)
  - شروع گلدهی ۱۰ فروردین ماه (زودگل) و طول دوره گلدهی ۱۳ روز است
  - تاریخ شروع رشد سریع جنین در این رقم ۵ تیرماه (زود) و زمان رسیدن میوه‌های آن ۱۰شهریور ماه می‌باشد (زود رس)، این رقم دارای پسته‌های درشت با انس[1] خندان ۲۵
- **رقم اکبری**
  - این رقم ۲۱ فروردین ماه (دیرگل) و مرحله پایان گلدهی آن ۲۶ فروردین ودارای طول دوره گلدهی ۱۱ روز است
  - شروع گلدهی این رقم ۲۱ فروردین ماه (دیرگل) و مرحله پایان گلدهی آن ۲۶ فروردین و دارای طول دوره گلدهی ۱۱ روز است
  - این رقم دارای پسته های درشت با انس خندان ۲۰ (کم) است
  - تاریخ شروع رشد سریع جنین در این رقم ۱۰ تیرماه و زمان رسیدن میوه‌های آن ۳۱ شهریور ماه می‌باشد (دیر رس)
- **رقم اوحدی**
  - یکی از مهمترین ارقام تجاری پسته، بسیار معروف و سازگار در اکثر مناطق پسته کاری و ۷۰-۶۰ درصد باغات پسته رفسنجان را شامل می‌شود
  - ارتفاع درخت ۳۰۸/۵ سانتیمتر (متوسط) و عرض تاج درخت ۳۸۰ سانتیمتر (دارای بیشترین عرض در بین رقم‌ها) است. این رقم مهمترین رقم کاشته شده در استان کرمان بوده و ۵۵ تا ۶۰٪ کل باغات پسته استان را به خود اختصاص داده است

---

[1]- انس : عددی که برای انس پسته بکار می‌رود تعداد دسته‌های ۵ تایی دانه‌های پسته در ۱۴۲ گرم را نشان می دهد.

- دارای انس خندان ۲۷/۵۸ (تقریباً زیاد) و انس مخلوط ۲۸/۹۸ (متوسط) است
- شروع گلدهی در این رقم ۱۳ فروردین ماه (متوسط گل)، مرحله پایان گلدهی۲۰ فروردین ودارای طول دوره گلدهی ۱۱ روز است
- تاریخ شروع رشد سریع جنین دراین رقم ۲۵ خرداد و زمان رسیدن میوه‌های آن ۱۲ شهریور می‌باشد (متوسط رس)

➢ **رقم کله قوچی**

- ارتفاع درخت ۳۰۹/۵ سانتیمتر (ارتفاع متوسط) و عرض تاج درخت ۳۲۳ سانتیمتر (عرض متوسط) است. این رقم یکی از ارقام مهم تجاری می‌باشد که بعد از اوحدی دومین رقم از نظر اهمیت و سطح زیرکشت است. قطر تنه آن ۱۱/۴ سانتیمتر یکی از ارقام با قطر تنه زیاد است.
- شروع گلدهی ۱۰ فروردین ماه (زودگل) مرحله تمام گل ۱۶ فروردین و طول دوره گلدهی ۱۳ روز است
- دارای انس خندان ۲۳/۴۹ (نسبتاً کم) و انس مخلوط ۲۴/۱۹ (کم)
- تاریخ شروع رشد سریع جنین ۱ مرداد و زمان رسیدن میوه ها ۱۵ شهریور می‌باشد (متوسط رس)

➢ **رقم بادامی زرند**

- ارتفاع درخت ۳۵۱ سانتیمتر (بلند) و عرض تاج درخت ۳۵۶ سانتیمتر (زیاد) است
- دارای انس خندان۳۳/۶۷ (بیشترین انس خندان در بین ارقام) و انس مخلوط ۳۵/۱ می‌باشد
- منشا این رقم از باغات قدیمی پسته واقع در منطقه زرند کرمان می‌باشد

➢ **رقم خنجری دامغان**

- ارتفاع درخت ۳۱۴ سانتیمتر (ارتفاع متوسط) و عرض تاج درخت ۲۹۴ سانتیمتر (عرض متوسط)
- شروع گلدهی در این رقم ۲۱ فروردین ماه (دیرگل) مرحله تمام گل ۲۷ فروردین و طول دوره گلدهی ۹ روز است. این رقم از دیرگل‌ترین رقم‌ها است
- دارای انس خندان ۲۵/۸۹ (متوسط) و انس مخلوط ۲۷/۱۸ (متوسط)
- تاریخ شروع رشد سریع جنین ۱۰ خرداد و زمان رسیدن میوه ها ۱ مردادماه می باشد (جزء زودرس ترین ارقام)

درخت پسته در بازه زمانی ۶ الی ۱۰ سال به بار نشسته و بیش از ۱۰۰ محصول می‌دهد.

اقلیم مناسب مورد نیاز پسته

در جدول زیر شرایط محیطی مناسب ، قابل تحمل و نامناسب کاشت پسته ارائه شده است.

شاخص	واحد	مناسب	قابل تحمل	نامناسب
عرض جغرافیایی	درجه	۳۷-۲۷ درجه شمالی	-	-
ارتفاع از سطح دریا	متر	۱۸۰۰-۹۰۰	۲۲۰۰-۱۸۰۰ و ۹۰۰-۲۰۰	کمتر از ۲۰۰ و بیش از ۲۲۰۰
نیاز سرمایی	ساعت	۱۰۰۰ ساعت بین ۰تا۷ درجه سانتیگراد	۷۰۰ ساعت	کمتر از ۶۰۰ ساعت
دمای محیط در فصل رشد	درجه سانتی گراد	۳۵-۲۵	۴۲-۳۶ و ۲۴-۲۰	کمتر از ۲۰ و بیشتر از ۴۲
دمای محیط در زمان گرده افشانی	درجه سانتی گراد	۲۲-۱۶	۳۰-۲۲ و ۱۵-۱۰	کمتر از ۱۰ و بیشتر از ۳۰
رطوبت محیط در فصل رشد	درصد	۳۵-۲۵	۶۰-۳۶	بیش از ۶۰
رطوبت محیط در زمان گرده افشانی	درصد	۵۰-۳۵	۶۵-۵۱ و ۳۴-۲۵	بیش از ۷۰

سطح زیر کشت و میزان تولید پسته در کشور

در حال حاضر سطح زیر کشت پسته (سطح بارور و غیر بارور) در ایران بیش از ۳۸۲,۱۰۰ هکتار می‌باشد که استان کرمان با مجموع بیش از ۲۰۰,۰۵۰ هکتار باغ‌های بارور و ۱۲,۰۵۰ هکتار غیر بارور، ۴۰ درصد محصول کلّ کشور را تولید و به عنوان مهمترین منطقه‌ی پسته کاری ایران و دنیا محسوب می‌شود و مقام اول را داراست. ضمنا سایر استان‌های پسته خیز عبارتند از: یزد، خراسان رضوی، فارس، سمنان، سیستان و بلوچستان، قزوین، مرکزی، اصفهان و قم می‌باشند که بیش از ۱۴۰,۰۰۰ هکتار سطح زیر کشت باقیمانده را به خود اختصاص می‌دهند. در جدول زیر جزئیات تولید پسته در استان‌های پسته خیز ارایه گردیده است.

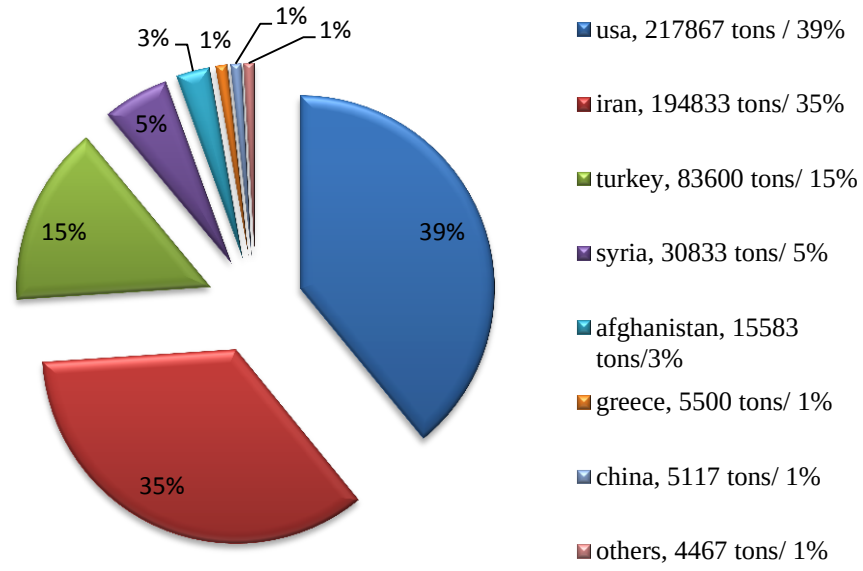
استان	سطح زیر کشت بارور (هکتار)		میزان تولید (تن)		عملکرد تولید (kg/ha)
	سال ۹۳	پیش بینی سال محصولی ۹۴ - ۹۵	سال ۹۳	پیش بینی سال محصولی ۹۴ - ۹۵	
کرمان	۲۰۰,۰۵۰	۲۰۰,۰۰۰	۹۲,۵۰۰	۹۷,۰۰۰	۴۸۰
خراسان رضوی	۳۴,۷۴۳	۳۰,۰۰۰	۴۳,۲۲۳	۳۲,۰۰۰	۱۲۰۰
فارس	۱۳,۸۰۰	۱۲,۰۰۰	۱۴,۸۰۰	۶,۰۰۰	۱۰۷۲
سمنان	۸,۲۵۰	۱۰,۰۰۰	۸,۳۰۰	۱,۵۰۰	۱۰۰۶
سیستان بلوچستان	۴۱۴۰	۳۵۰۰	۴۵۵۰	۲,۵۰۰	۱۰۹۹
قزوین	۲,۵۰۰	۲,۰۰۰	۲,۳۰۰	۱,۰۰۰	۹۲۰
مرکزی	۷,۶۰۰	۴,۰۰۰	۹,۴۰۰	۳,۰۰۰	۱۲۳۶
اصفهان	۳,۷۹۵	۲,۰۰۰	۵,۴۵۰	۱,۰۰۰	۱۴۳۶
قم	۱,۸۰۰	۲,۰۰۰	۱,۸۰۰	۲,۵۰۰	۱۰۰۰
یزد	۲۸,۲۵۰	۲۵,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۸,۰۰۰	۱۴۸۶

منبع:انجمن پسته ایران

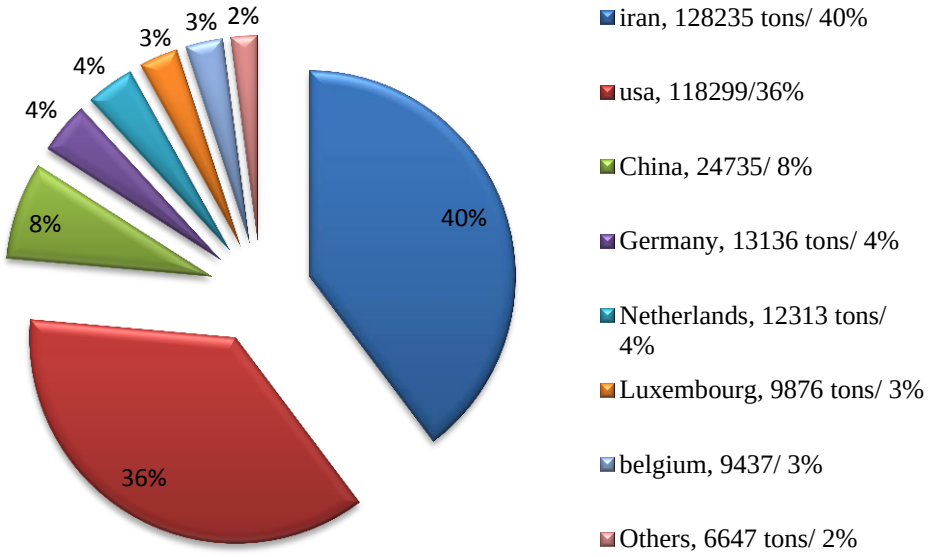
همچنین سطح زیر کشت پسته در استان زنجان ۱۹۳ هکتار می‌باشد که این مقدار تا ۲۰۰۰ هکتار نیز قابل توسعه است. در شهرستان ماهنشان ۲۰۰ هکتار باغ پسته وجود دارد که ۲۰ هکتار آن بارور و ۱۸۰ هکتار آن به شکل نهال می‌باشد. میزان تولید پسته در استان زنجان در حدود ۳۰ تن در سال ۹۴ بوده و برای سال ۹۵ در حدود ۴۰ تن پیش بینی می‌گردد.

آمار تولید و صادرات پسته در جهان

میزان تولیدات پسته در جهان در سال ۲۰۱۴ به بیش از ۶۳۸,۰۰۰ تن رسید. این میزان تولید در مقایسه با سال ۲۰۱۳ دارای رشد ۳۷ درصدی و در مقایسه با سال ۲۰۰۴ دارای رشد ۵۰ درصدی می‌باشد. در دو نمودار زیر متوسط میزان تولید و صادرات کشورها در ۶ سال اخیر ارایه شده است.

میزان تولید پسته با پوست در کشورهای مختلف جهان (متوسط شش سال اخیر تا سال ۲۰۱۵)

میزان صادرات با پوست در کشورهای مختلف جهان (متوسط شش سال اخیر تا سال ۲۰۱۵)

کشورهای هدف صادراتی پسته ایران در سال محصولی ۹۵-۹۴

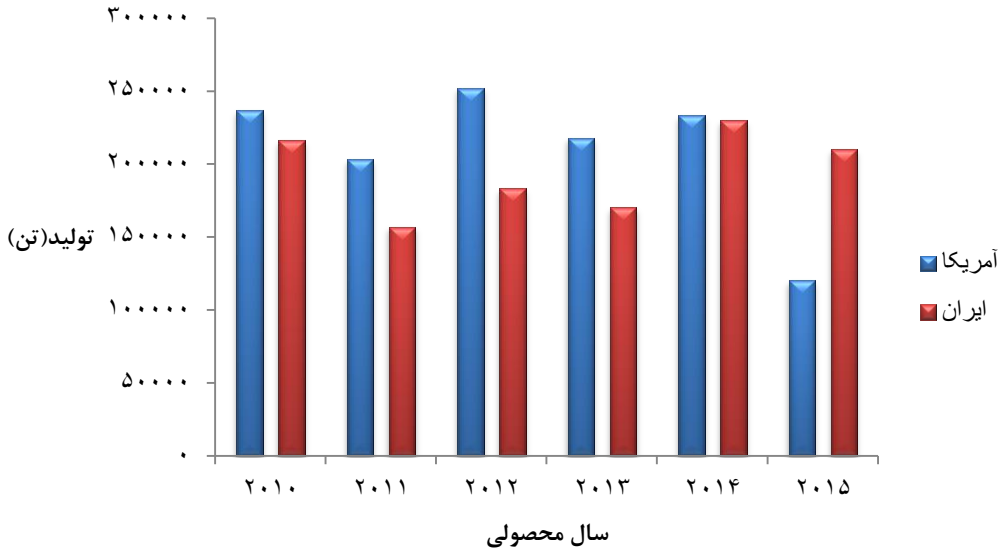
آفریقای جنوبی، استرالیا، شیلی، مکزیک، کانادا، ویتنام، تایلند، تایوان، سنگاپور، مالزی، جمهوری کره، ژاپن، اندونزی، هنگ کنگ، چین، پاکستان، امارات متحده عربی، ترکیه، سوریه، عربستان، قطر، لبنان، کویت، اردن، عراق، بحرین، تونس، لیبی، مصر، الجزایر، ازبکستان، ترکمنستان، تاجیکستان، روسیه، قرقیزستان، قزاقستان، آذربایجان، ارمنستان، اوکراین، اسلواکی، رومانی، لهستان، جمهوری مقدونیه، لیتوانی، جمهوری چک، بلغارستان، اسپانیا، هلند، ایتالیا، یونان، آلمان، فرانسه، بلژیک.

پسته‌های صادراتی به این کشورها شامل انواع خندان، ناخندان، مغز، مغز سبز می‌باشد.

مقایسه تولید، عملکرد و صادرات ایران و آمریکا در شش سال اخیر

جدول تولید و عملکرد محصول پسته ایران و آمریکا

سال محصولی	ایران		آمریکا	
	تولید (تن)	عملکرد (تن/هکتار)	تولید(تن)	عملکرد (تن/هکتار)
۲۰۱۵	۲۱۰,۰۰۰	۰/۷	۱۲۲,۰۰۰	۱/۳
۲۰۱۴	۲۳۰,۰۰۰	۰/۷۲	۲۳۳,۰۰۰	۲/۶
۲۰۱۳	۱۷۰,۰۰۰	۰/۵۴	۲۱۸,۰۰۰	۲/۷
۲۰۱۲	۱۸۳,۰۰۰	۰/۶۲	۲۵۲,۰۰۰	۲/۴
۲۰۱۱	۱۵۷,۰۰۰	۰/۵۴	۲۰۳,۰۰۰	۲/۲۴
۲۰۱۰	۲۱۶,۰۰۰	۰/۷۵	۲۳۷,۰۰۰	۲/۷۲

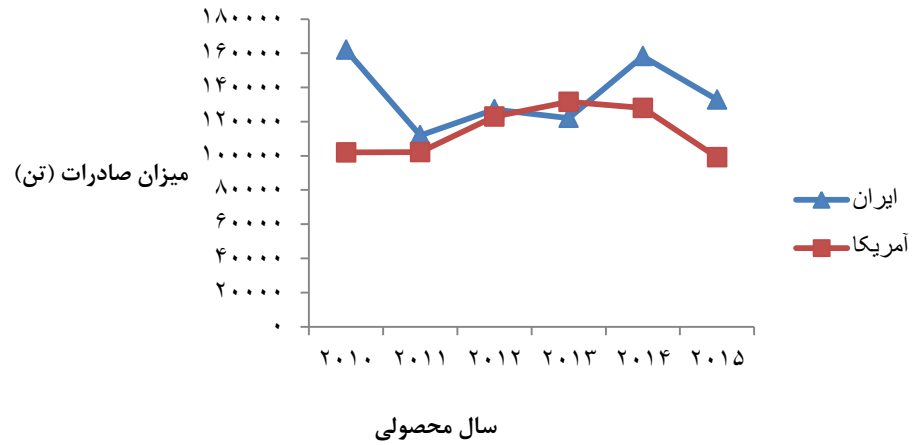

نمودار میزان تولید محصول پسته ایران و آمریکا

جدول میزان صادرات محصول پسته ایران و آمریکا (تن)

سال محصولی	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰
ایران	۱۳۲,۸۳۱	۱۵۸,۲۱۹	۱۲۲,۱۲۴	۱۲۷,۱۸۸	۱۱۲,۰۰۰	۱۶۲,۰۰۰
آمریکا	۹۹,۱۴۸	۱۲۸,۰۰۰	۱۳۱,۶۰۱	۱۲۲,۹۷۳	۱۰۲,۱۶۳	۱۰۱,۹۱۸

منبع: انجمن پسته ایران، US Administrative Committee for Pistachios

نمودار میزان صادرات محصول پسته ایران و آمریکا

قیمت نقدی پسته فندقی انس ۳۲-۳۰ در بازار رفسنجان طی سال‌های محصولی مختلف

سال محصولی و نوع پسته	تیرماه ۹۵		۹۴-۹۳		۹۳-۹۲		۹۲-۹۱	
	فندقی دهن بست کیل ۵۰	فندقی خندان ۳۲-۳۰	فندقی دهن بست کیل ۵۰	فندقی خندان ۳۲-۳۰	فندقی دهن بست کیل ۵۰	فندقی خندان ۳۲-۳۰	فندقی دهن بست کیل ۵۰	فندقی خندان ۳۲-۳۰
قیمت (ریال)	۲۵۲,۵۰۰	۲۹۳,۵۰۰	۲۵۵,۰۰۰	۲۸۵,۰۰۰	۲۴۵,۰۰۰	۲۶۸,۰۰۰	۲۵۶,۰۰۰	۲۹,۸۰۰۰

منبع: انجمن پسته ایران

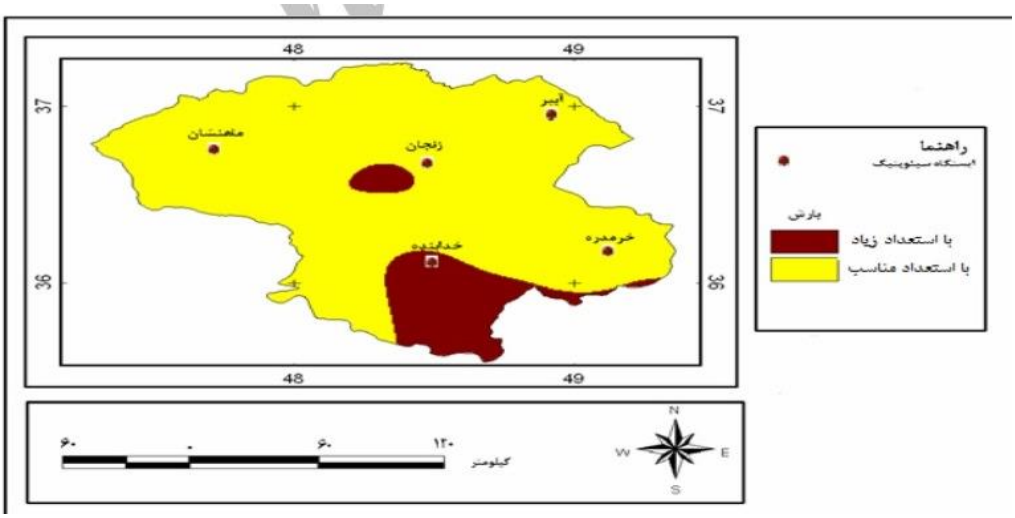
قیمت متوسط پسته خشک ایران انس ۳۲-۳۰ در بندر هامبورگ

سال	۲۰۱۵	۲۰۱۴	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰
قیمت (دلار)	۸/۲	۸/۱	۸/۹	۸/۱	۸	۷/۵

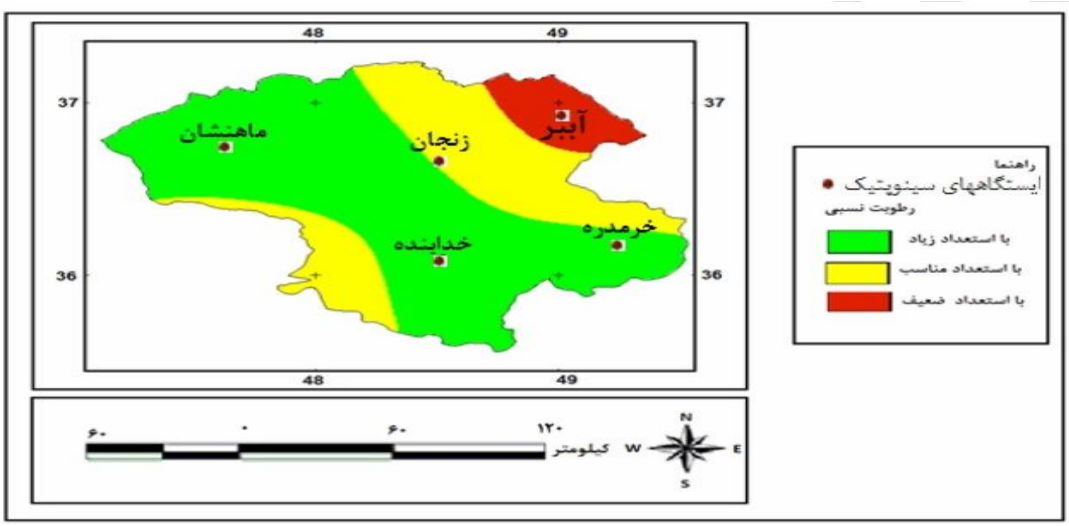
منبع: انجمن پسته ایران

پتانسیل کشت پسته در استان زنجان

استعدادیابی بخش‌های مختلف استان زنجان

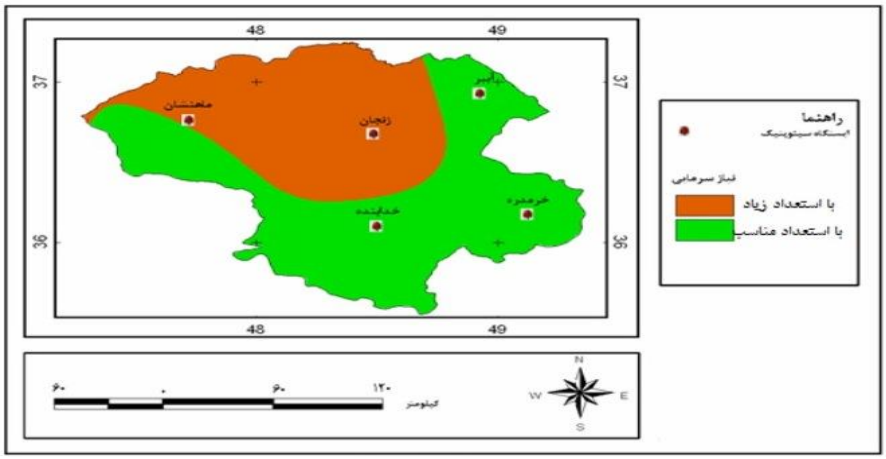

توانایی استان از لحاظ بارشی (میانگین بارش لازم برای کشت پسته، ۱۲۰ میلی‌متر در سال می‌باشد)، (میرموسوی و میریان، پاییز ۹۳)

پتانسیل رطوبت نسبی در سطح استان (میزان رطوبت نسبی مناسب برای کشت پسته، کمتر از ۶۰ درصد می‌باشد)

(میرموسوی و میریان، پاییز ۹۳)

پتانسیل نیاز سرمایی استان (نیاز سرمایی مورد نیاز کشت پسته، ۱۰۰۰ ساعت ۰ تا ۷ درجه سانتیگراد می‌باشد)

(میرموسوی و میریان، پاییز ۹۳)

- از لحاظ برآورد نیاز آبی و مقادیر آبیاری در ایستگاه‌های مختلف استان، ایستگاه‌های زنجان، آبهر و خدابنده پاسخگوی نیاز آبی محصول می‌باشند.
- از لحاظ شاخص درجه حرارت، نیاز گرمایی مورد نیاز برای درخت پسته در ایستگاه‌های زنجان، خرمدره و خدابنده تامین نمی‌شود و تنها در ایستگاه‌های ماهنشان و آبهر این نیاز برآورده می‌گردد.
- از لحاظ شاخص نیاز سرمایی درخت پسته، کلیه ایستگاه‌ها تامین کننده نیاز سرمایی می‌باشد.
- به طور کلی با در نظر گرفتن خصوصیات اکولوژیکی درخت پسته و نیازمندی‌های اقلیمی آن می‌توان اظهار نمود که در نواحی شمالغرب و شمال شرق استان که دو ایستگاه آبهر و ماهنشان در این محدوده قرار گرفته‌اند، از لحاظ اقلیمی نواحی مستعد و مناسب و دارای شرایط بهینه برای کشت درخت پسته در استان می‌باشند.
- با توجه به اینکه پسته مهم‌ترین محصول صادراتی بخش کشاورزی ایران به شمار می‌رود و درآمد بسیار زیادی را برای تولید کنندگان این محصول با ارزش به ارمغان می‌آورد لذا با توجه به عملکرد نسبتا مناسب این محصول در منطقه ماهنشان (۸۰۰ کیلوگرم در هکتار) می‌توان با توسعه باغات پسته این منطقه، ضمن بالا بردن عملکرد تولید محصولات کشاورزی، صرفه جویی مناسبی در بخش آب داشت.

هدف‌گذاری و برنامه‌ریزی

در استان زنجان، مطالعات دقیق مربوط به نحوه توسعه باغات پسته در شهرستان‌های زنجان و ماهنشان توسط کارشناسان مرکز تحقیقات کشاورزی و منابع طبیعی زنجان در حال انجام می‌باشد تا پس از تعیین نتایج قطعی آزمایشات، برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری مشخص در خصوص ایجاد سطح زیر کشت پسته در سطح استان به میزان ۲۰۰۰ هکتار به انجام برسد. در حال

حاضر ۱۹۳ هکتار باغ پسته در شهرستان ماهنشان وجود که فقط ۲۰ هکتار آن بارور می‌باشد. احداث باغات پسته در شهرستان زنجان از روستای رجعین به وسعت ۷۶ هکتار آغاز شده است. لذا جهاد کشاورزی زنجان به منظور کشت و توسعه نهال پسته، اصله نهال یارانه‌دار در میان کشاورزان و باغداران توزیع می‌نماید. لذا به ازای هر اصله نهال به قیمت ۱۶۰۰ تومان، سازمان جهاد کشاورزی مبلغ ۱۰۰۰ تومان یارانه پرداخت می‌نماید.

منابع

- آمارنامه محصولات کشاورزی جهاد کشاورزی ایران
- انجمن پسته ایران
- موسسه تحقیقاتی پسته ایران
- وزارت کشاورزی آمریکا (United States Department of agriculture)
- *سازمان* خواربار و کشاورزی ملل متحد (FAO)
- سازمان بین المللی خشکبار و میوه‌های خشک شده (www.nutfruit.org)
- کمیته تولیدات پسته کشور آمریکا (US Administrative Committee for Pistachios)
- میرموسوی، سیدحسین و میریان، مینا. ۱۳۸۹. مطالعه شرایط اقلیمی کشت پسته در استان زنجان، دومین همایش ملی کشاورزی و توسعه پایدار، فرصت ها و چالش های پیش رو. دانشگاه آزاد اسلامی شیراز.
- میرموسوی، سیدحسین و میریان، مینا. ۱۳۹۳. مطالعه و پهنه بندی ویژگی‌های جغرافیایی کشت پسته در استان زنجان. نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی، سال ۱۸ ، شماره ۴۹ ، پاییز ۱۳۹۳ ، صفحات ۳۱۵-۲۹۵.